

Nr 47

Utbildningsutskottets betänkande i anledning av motioner angående läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan.**Motionerna**

1973: 39 av herr Wikström m. fl. (fp) i vad avser hemställan att riksdagen begär en översyn av språkutbildningen på de tre- och fyraåriga linjerna i gymnasieskolan,

1973: 697 av herrar Karl Bengtsson i Varberg (fp) och Petersson i Röstånga (fp) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att frågan om en förändring av timplanen för gymnasieskolans vårdlinje skyndsamt utreds,

1973: 704 av herr Hedin m. fl. (m, c, fp) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att skolöverstyrelsen får i uppdrag att utarbeta riktlinjer för frivilligt deltagande i friluftsdagar för elever med lång resväg,

1973: 705 av herr Hedin m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utvärdering av resultaten av skolans integrerade religionsundervisning samt förslag rörande de åtgärder som därefter kan finnas erforderliga för att tillförsäkra kristendomsämnet den centrala ställning som bör tillkomma det med hänsyn till kristendomens betydelse för svenskt kultur- och samhällsliv,

1973: 715 av herr Nisser (m) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger till känna nödvändigheten av att större plats bereds för undervisning i s. k. humaniora i skolorna,

1973: 718 av herrar Olsson i Kil (fp) och Rydén (fp) vari hemställs att riksdagen beslutar hemställa hos Kungl. Maj:t att sådana föreskrifter och anvisningar utfärdas att den i läroplanen avsedda täta kontakten mellan skolan och samhället också blir förverkligad i det praktiska skolarbetet,

1973: 721 av herrar Stjernström (c) och Hansson i Skegrie (c) vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar

1. att svensk folkmusik erhåller större utrymme i läroplanerna för musikundervisning i de skolor där musikundervisning förekommer och främst i grundskolan,

2. att läroböckerna för musikundervisning utökas med ett större antal folksmelodier,

1973: 723 av herr Strindberg m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om skyndsamt utredning samt förslag om rena yrkeslinjer inom gymnasieskolan,

1973: 728 av herr Turesson (m) vari hemställs att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att skolöverstyrelsen får i uppdrag att utfärda anvisningar till elementär undervisning i familjerättskunskap i den gymnasiala skolan,

1973: 912 av fru Hansson m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen måtte besluta att ge Kungl. Maj:t i uppdrag att medverka till att skolöverstyrelsen i samråd med arbetarskyddsstyrelsen gör en översyn av nuvarande läroplaner som berör arbetsmiljön och vidtar erforderliga åtgärder för att säkra en framträdande plats åt arbetsmiljöfrågorna inom hela utbildningsområdet,

1973: 914 av herrar Johansson i Växjö (c) och Sundkvist (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om undersökning av möjligheterna att i grundskolan mera utföra praktisk natur- och landskapsvård i enlighet med vad i motionen anförts,

1973: 922 av herr Westberg i Ljusdal m. fl. (fp, s, c, m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att sådana åtgärder vidtas som föreslås i motionen för att förbättra ställningen för ämnet gymnastik i skolan,

1973: 1268 av herr Gernandt (c) vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar sig för en sakkunnig prövning av i motionen angivna synpunkter samt att om bärande skäl framkommer tillskapa förutsättningar för ökad fysisk träning i skolorna,

1973: 1272 av herr Hedin m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att undervisning i lag och rätt inom grundskolan bör utökas och effektiviseras för att medverka till en god kontakt mellan ungdomen och polisen och därmed minskad ungdomskriminalitet,

1973: 1276 av fröken Hörnlén (fp) och herr Stålhammar (fp) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär åtgärder för en förstärkning av resurserna till kontaktarbetet på den tvååriga distributions- och kontorslinjen på gymnasieskolan,

1973: 1279 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c, fp, m) vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar sig för att de synpunkter som anförts i motionen mera får göra sig gällande i undervisningen i skolan, skolans miljö, läromedel och lärarutbildning,

1973: 1282 av fru Jonäng (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller dels om en översyn av svenskundervisningen i grundskolan, dels om åtgärder i övrigt i syfte att åstadkomma en sådan språk-utveckling att demokratin främjas, i enlighet med vad i motionen anförts,

1973: 1299 av fru Mogård (m) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att självständigt betyg i ämnet barnavård i grundskolans årskurs 9 inte bör ges,

1973: 1300 av fru Mogård (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att läroplanen för gymnastik på gymnasieskolans yrkes-tekniska linjer omarbetas så att huvudvikten läggs vid praktisk ergonomi,

1973: 1301 av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Fridolfsson i Stockholm (m) vari hemställs att riksdagen beslutar om en översyn av läroplanen i syfte att prioritera ämnet kristendomskunskap i grundskolan,

1973: 1307 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en utredning om möjligheterna för årskurserna 1 t. o. m. 4 att erhålla gymnastikundervisning av utbildade gymnastiklärare.

Frågan om utvärdering av undervisningen i religionskunskap i grundskolan

Skolöverstyrelsen (SÖ) har sedan höstterminen 1970, då läroplan för grundskolan (Lgr 69) infördes, gjort en systematisk uppföljning av läroplanen. Som ett led i detta arbete genomförde SÖ under vårterminen 1971 en undersökning i ämnet religionskunskap på grundskolans låg-, mellan- och högstadier. Syftet med undersökningen var att samla information om ämnets ställning som ett integrerat samhällsorienterande ämne. Bl. a. undersöktes om undervisningstiden fördelades mellan ämnena i enlighet med timplanen i Lgr 69, i vilken utsträckning samlade arbetsområden förekom samt vilka synpunkter lärare och elever hade på religionskunskapen som komponent i samlad undervisning.

Undersökningen visade att religionskunskapens ställning i huvudsak inte förändrats. Beträffande timfördelningen på mellanstadiet konstaterades dock vissa problem. Av de tillfrågade mellanstadielärarna ansåg sig enligt uppgift från SÖ 38 procent ej ha kunnat tilldela religionskunskapen den tid som anges i läroplanen. Den besvärliga läromedels-situationen inom orienteringsämnenas läsåret 1970/71 anses ha varit en bidragande orsak.

Ett annat problem som aktualiserades var att abstrakt livsåskådningsstoff upplevdes som svårt att förmedla till eleverna. Dessa svårigheter upplevdes framför allt av lärare på låg- och mellanstadierna och av icke

behöriga lärare på högstadiet. Den främsta orsaken till detta problem angavs vara bristande ämneskunskaper.

För låg- och mellanstadiernas del har SÖ sökt lösa problemet genom ökad fortbildning. SÖ har bl. a. utarbetat ett omfattande studiematerial för lärare på grundskolans låg- och mellanstadier. För högstadiets del har enligt SÖ problemet i stort sett lösts genom att antalet icke behöriga lärare i ämnet starkt reducerats.

Inom ramen för läroplansuppföljningen för grundskolan förbereder SÖ en ny undersökning av ämnet religionskunskap på grundskolans låg-, mellan- och högstadier. Undersökningen planeras äga rum under vårterminen 1974. Avsikten med uppföljningen är

att undersöka om några anmärkningsvärda förändringar i religionskunskapsundervisningen inträffat sedan föregående undersökning gjordes,

att skapa underlag för en utvärdering av skolans undervisning i religionskunskap samt

att få underlag för skilda åtgärder i syfte att förbättra undervisningen i religionskunskap.

Språkprogrammet på de tre- och fyraåriga studievägarna i gymnasieskolan

Översikt av studievägar och sammanlagt antal veckotimmar

<i>Humanistisk linje</i>	33 ¹
halvklassisk variant	39 ²
helklassisk variant	39 ²
estetisk/social variant	27 ¹
<i>Ekonomisk linje, ekonomisk språklig gren</i>	30
estetisk/social variant	24
<i>Ekonomisk linje, övriga tre grenar</i>	21
<i>Samhällsvetenskaplig linje</i>	25
estetisk/social variant	19
<i>Naturvetenskaplig linje</i>	18
<i>Teknisk linje</i>	12

¹ inkl. allmän språkkunskap

² inkl. latin

³ inkl. latin och grekiska

Studievägar omfattande två moderna språk med treårig studiegång och ytterligare ett modernt språk med minst tvåårig studiegång

Av engelska, B-språk och C-språk läses två språk under tre år och ett språk under minst två år på följande studievägar, nämligen humanistisk linje och halvklassisk variant av denna linje, samhällsvetenskaplig linje samt ekonomisk-språklig gren av ekonomisk linje.

Övriga studievägar

Av engelska, B-språk och C-språk läses vid kameral, distributiv och administrativ gren av ekonomisk linje ett språk under tre år och två språk under två år.

Vid estetisk/social variant av dels ekonomisk-språklig gren av ekonomisk linje, dels humanistisk linje läses två språk under tre år och ett språk (B- eller C-språk) under ett år.

På naturvetenskaplig linje samt helklassisk variant av humanistisk linje och estetisk/social variant av samhällsvetenskaplig linje läses ett språk under tre år, ett språk under två år och ett språk (B- eller C-språk) under ett år.

På teknisk linje läses ett språk under tre år (under det tredje året endast en veckotimme) och ett språk under två år (C-språk läses inte på denna linje).

Utskottet

Riksdagen har till höstsessionen med innevarande års riksdag uppskjutit behandlingen av ett antal motionsyrkanden som avser läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan (jfr UbU 1973: 23). För att möjliggöra en samlad bedömning har utskottet funnit sig böra behandla motionerna i ett och samma betänkande.

För grundskolan och gymnasieskolan gemensamma frågor

Ett viktigt mål för skolan i ett demokratiskt samhälle är enligt motionen 1973: 1279 vid sidan av kunskapsmeddelande att främja individens personliga utveckling. Enligt motionärerna förutsätter personlighetsutvecklingen målmedveten social fostran. I motionen ställs frågan om bristen på sådan fostran är orsaken till vissa svårigheter i dagens skola.

Utskottet vill först konstatera att ansvaret för individens personliga utveckling delas mellan hem och skola. Hemmet har härvid huvudansvaret. Skolan har enligt läroplanen till uppgift att hjälpa och stimulera varje elev att på bästa sätt ta till vara och utveckla sina inneboende förutsättningar både som enskild individ och som medborgare i ett demokratiskt samhälle. Detta innebär att skolans personlighetsutvecklande roll starkt betonas. I det praktiska skolarbetet utgör emellertid denna uppgift och meddelande av kunskaper beståndsdelar i en och samma helhet. Till personlighetsutvecklingen medverkar sålunda enligt läroplanen inte bara själva undervisningen och dess innehåll utan alla de skiftande möjligheter till påverkan som arbetet och miljön i skolan erbjuder och som skolan bör utnyttja.

Målet för individens personliga utveckling finns uttryckt i läroplanens mål och riktlinjer för arbetet i skolan. Utskottet är medvetet om att det kan finnas en klyfta mellan de väl formulerade målen för skolans personlighetsutveckling och den faktiska verkligheten i skolan. För att

få ett svar på den i motionen ställda frågan hur läroplanens mål beträffande individens personlighetsutveckling praktiskt skall uppnås behövs ett forsknings- och utvecklingsarbete beträffande dels nuvarande måluppfyllelse, dels olika vägar att förverkliga läroplanens mål. Hos skolöverstyrelsen finns en pedagogisk nämnd. Nämnden har enligt verkets instruktion till uppgift att som rådgivande organ bereda frågor om pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete, däri inbegripet utvärdering av utbildningsverksamheten. I samband med den pedagogiska nämndens inrättande uttalade utbildningsutskottet i anledning av motioner angående redovisning av de faktiska förhållandena i fråga om skolans undervisningsresultat att det borde ankomma på skolöverstyrelsen och nämnden att tillse att fakta framkommer härom (prop. 1971: 38, UbU 1971: 12, rskr 1971: 169). När det gäller frågan om uppfyllelsen av sådana övergripande mål för skolans arbete som avser individens personliga utveckling ankommer det enligt utskottets mening likaledes på skolöverstyrelsen och nämnden att göra de undersökningar som behövs och på skolöverstyrelsen att till Kungl. Maj:t föra vidare de förslag som undersökningarna ger anledning till.

Utskottet vill slutligen erinra om att det enligt 14 kap. 10 § skolstadgan (1971: 235) åligger lärare att vaka över elevernas uppförande och ordning när eleverna står under skolans omedelbara tillsyn.

Åberopande det anförda finner utskottet att motionen 1973: 1279 inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

Enligt motionen 1973: 912 bör undervisningen i arbetsmiljöfrågor ses över och ges en framträdande plats inom såväl skolutbildning som högre utbildning. En fördjupad kunskap krävs speciellt för de grupper som i sin kommande yrkesutövning skall ägna sig åt projekterings-, planläggnings- och konstruktionsuppgifter.

Utskottet behandlade under föregående år motionen 1972: 346, vars yrkande i väsentliga delar hade samma syfte som yrkandet i förevarande motion. Över motionen 1972: 346 inhämtade utskottet yttranden från skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet, Landsorganisationen i Sverige och Svenska arbetsgivareföreningen. I sitt betänkande 1972: 46 anförde utskottet i ärendet bl. a. följande: »Genom de läroplaner för det gymnasiala stadiet som fastställts år 1965 och år 1970 har undervisningen om frågor som rör människans förhållande till sin arbetsmiljö införts på flertalet linjer med teknisk och praktisk inriktning. Utskottet vill instämma i motionärernas uppfattning att det är angeläget att alla som utbildas till tekniker och därigenom kan komma att påverka den tekniska utvecklingen bibringas goda kunskaper om människans psykiska och fysiska förmåga. Skolöverstyrelsen upplyser i sitt remissyttrande om att i motionen angivna frågor ägnas uppmärksamhet i det fortlöpande läroplansarbetet. Med hänsyn härtill och då erfarenheterna av

läroplanen för den nya gymnasieskolan är så begränsade kan utskottet inte ansluta sig till yrkandet om en allmän översyn av denna. I likhet med Arbetsgivareföreningen anser utskottet det angeläget att tillämpningen av nu ifrågakvarande delar i läroplanen uppmärksammas särskilt. Inte heller när det gäller den högre tekniska utbildningen är det enligt utskottets mening påkallat med några initiativ i ämnet från riksdagens sida. Som tidigare redovisats avser universitetskanslersämbetet att i ökad utsträckning söka föra in moment rörande arbetarskydd och arbetsmiljövård — särskilt med ergonomisk inriktning — på samtliga linjer i civilingenjörsutbildningen. Med hänsyn bl. a. härtill avstyrker utskottet ifrågakvarande motionsyrkande även i denna del. Av intresse i detta sammanhang är att Ingenjörsvetenskapsakademien sedan motionen väckts publicerat utredningsrapporten 'Arbetsmiljön och Arbetsvetenskapen', i vilken föreslås bl. a. ökade utbildningsinsatser på nämnda områden.»

Kungl. Maj:t har i propositionen 1973: 130 lagt fram förslag om ändringar i arbetarskyddslagstiftningen och andra åtgärder för bättre arbetsmiljö. Utskottet hänvisar beträffande detta till socialutskottets betänkande 1973: 25.

Utskottet vill vidare erinra om att universitetskanslersämbetet tillsatt en samrådsgrupp för utbildning och forskning inom det arbetsvetenskapliga området. Till samrådsgruppen är, som framgår av ämbetets förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1974/75, knutna särskilda arbetsutskott för det medicinska och det tekniska området.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att yrkandet i motionen 1973: 912 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

I motionen 1973: 715 önskas större plats för undervisningen i h u m a n i s t i s k a ä m n e n på skolans läroplan.

Grundskolans och gymnasieskolans läroplaner har utformats mot bakgrund av skolformernas mål, differentiering, studietidens längd och antalet schemabundna veckotimmar. Vid utformningen av läroplanerna har avvägningar måst ske mellan olika intressen och behov. Utskottet har inte övertygats om att ämnen som svenska, historia och språk liksom de andra ämnen, vilkas främsta uppgift är att ge samhällsorientering och kulturell orientering om religiösa, filosofiska och psykologiska frågor i gången tid och i nutid, bör ges större utrymme. Därför föreslår utskottet att förevarande motion inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

I motionerna 1973: 922 och 1973: 1268 behandlas frågor om g y m n a s t i k - o c h i d r o t t s v e r k s a m h e t. Enligt den förstnämnda motionen bör bl. a. undervisningstiden för ämnet gymnastik höjas till tre veckotimmar i varje årskurs. I den sistnämnda motionen anses att en utökad gymnastik- och idrottsverksamhet bör komma till stånd i an-

slutning till verksamheten i skolan. Det föreslås bl. a. samverka med frivilliga rörelser och föreningar.

Vid besluten om läroplan för grundskolan och för gymnasieskolan fanns inte utrymme för timplansmässiga förstärkningar för ämnet gymnastik av den omfattning som föreslås i motionen 1973: 922. Då förhållandena inte har ändrats bör motionen avslås av riksdagen. Frågor om skolans samverka med frivilliga rörelser m. m. under och efter skoltid behandlas av utredningen om skolans inre arbete (SIA). Resultatet av nyssnämnda utredningsarbete bör avvaktas, varför utskottet föreslår att även motionen 1973: 1268 lämnas utan bifall.

Enligt motionen 1973: 721 bör svensk folkmusik erhålla större utrymme än för närvarande i skolans musikundervisning och i skolans läroböcker i musik.

Utskottet behandlade under föregående års riksdag motionsyrkanden av samma innebörd. Med hänvisning till vad utskottet därvid anförde i sitt betänkande 1972: 1 (punkten 5) avstyrker utskottet bifall till motionen. Som bilaga till detta betänkande har fogats en sammanställning beträffande folkmusiken.

I motionerna 1973: 704 och 1973: 718 begärs centralt utarbetade föreskrifter för viss verksamhet i skolan. Den förstnämnda motionen gäller riktlinjer för elevs deltagande i friluftsdagar och den sistnämnda avser anvisningar angående bl. a. organisationers medverka i skolarbetet.

Av såväl praktiska som andra skäl är det varken möjligt eller önskvärt att i nu ifrågasvarande avseenden reglera verksamheten i skolan genom centralt utfärdade anvisningar. Utvecklingen bör i stället gå i motsatt riktning. Att avgöra frågor av den art som tas upp i föreliggande motioner är, vilket utskottet framhöll redan i sitt betänkande 1972: 45, en sak för ledningen av de enskilda rektorsområdena eller skolenheterna.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna 1973: 704 och 1973: 718.

Frågor som avser grundskolan

Enligt motionen 1973: 1282 finns det två parallella utvecklingslinjer i svenska språket, nämligen dels den s. k. kanslisvenskan som används i bl. a. statliga utredningar och i ämbetsverks skrivelser och som inte alltid kan förstås av stora grupper av medborgare, dels den torftiga språkstil som enligt motionären för närvarande breder ut sig och som leder till ökad ordfattigdom och därmed sämre kommunikation och förståelse mellan medborgarna. I motionen föreslås olika åtgärder för att råda bot på den angivna utvecklingen, bl. a. en översyn av svenskundervisningen i grundskolan.

Samtidigt som läroplan för grundskolan (Lgr 69) infördes beslöt skolöverstyrelsen att följa upp den nya läroplanen genom projektet Läroplansuppföljning för grundskolan (LUG). Inom ramen för LUG har beträffande ämnet svenska gjorts en undersökning som har föranlett olika åtgärder. Skolöverstyrelsen har således år 1972 bl. a. tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta målbeskrivningar och förslag till studiegångar i ämnet svenska i grundskolan. De språkligt svaga elevernas arbetssituation skall under arbetet med studiegångarna ägnas speciell uppmärksamhet. Det kan även nämnas att skolöverstyrelsens pedagogiska nämnd år 1972 beslutat att ett utvecklingsblock med inriktning på kommunikationsfärdigheterna skall förläggas till Göteborg.

I fråga om den i motionen berörda kanslisvenskan vill utskottet erinra om att det under senare år inom statsrådsberedningen bedrivits ett omfattande arbete i syfte att närma kanslispråket till det talade språket. Handböcker och anvisningar som syftar till ett klart och enkelt förvaltningspråk har därvid getts ut.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 1973: 1282.

Frågan om utvärdering av undervisningen i religionskunskap i grundskolan tas upp i motionen 1973: 705. Motionärerna är inte övertygade om att kristendomen i det allmänna skolväsendets integrerade religionsundervisning i dag intar den centrala ställning som den enligt deras mening bör ha och anser därför att en utvärdering bör göras av resultatet av den integrerade religionsundervisningen. Därefter bör läggas fram förslag till den förstärkning av kristendomsundervisningen som utvärderingen kan ge anledning till.

Utskottet har i det föregående redogjort för vilka åtgärder som redan vidtagits av skolöverstyrelsen för att utvärdera och förbättra undervisningen i religionskunskap i grundskolan. Av redovisningen framgår att överstyrelsen inom ramen för läroplansuppföljningen för grundskolan (LUG) förbereder en ny undersökning av ämnet religionskunskap på grundskolans låg-, mellan- och högstadier. Undersökningen planeras äga rum under vårterminen 1974. Avsikten med uppföljningen är bl. a. att undersöka om några anmärkningsvärda förändringar i religionskunskapsundervisningen inträffat sedan föregående undersökning gjordes och att få underlag för skilda åtgärder i syfte att förbättra undervisningen i religionskunskap. Då motionärernas önskemål om utvärdering blir tillgodosett påkallar motionen 1973: 705 inte någon riksdagens åtgärd.

Enligt motionen 1973: 1301 bör läroplanen för grundskolan ses över. Motionärernas önskemål är att undervisningen i kristendom sker inom ett särskilt ämne — kristendomskunskap — och att undervisningen i övriga religioner skall integreras med undervisningen om de länder och kulturer där de utövas.

Riksdagen fattade åren 1962 och 1968 beslut om läroplaner för grundskolan (prop. 1962: 54, SäU 1962: 1, rskr 1962: 328; prop. 1968: 129, SU 1968: 179, rskr 1968: 366). Med hänvisning till de överväganden som därvid gjordes beträffande ifrågavarande undervisning avstyrker utskottet bifall till yrkandet i motionen 1973: 1301.

På grundskolans högstadium finns inom ämnet samhällskunskap arbetsområdet Lag och rätt. Samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten har år 1972 tillsatt en arbetsgrupp för frågan om skolundervisningen i lag och rätt med särskild hänsyn till medverkan av polis och andra organ. Gruppen har i juni 1973 avlämnat betänkandet Lag och rätt i grundskolan (SOU 1973: 26). Målet för ifrågavarande undervisning skall enligt förslaget vara att öka elevernas förståelse för samhällets behov av ett regelsystem och för reglernas efterlevnad, att främja goda relationer mellan eleverna och företrädare för rättsvärderna och socialvärderna och att öka elevernas förståelse för de avvikande. I betänkandet, som i mycket har karaktär av rekommendationer, föreslås viss medverkan i undervisningen av företrädare för polisen och socialvärderna. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att motionen 1973: 1272 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Enligt motionen 1973: 914 bör undersökas om elever i grundskolan kan få ägna sig åt natur- och landskapsvård i någon form inom ramen för skolans verksamhet. Syftet skulle vara att öka elevernas förståelse och intresse för sådan vård.

Skolöverstyrelsen har år 1971 gett ut en lärarhandledning för skolans exkursioner. Av denna framgår att det i vissa fall kan vara möjligt att låta eleverna delta — om än i mycket begränsad utsträckning — i enkla markvårdsarbeten, vilket kan vara stimulerande och kan bidra till att från en praktisk utgångspunkt öka förståelsen för landskapsvårdens problem. Såvitt utskottet kunnat finna bör det också vara möjligt för de elever som så önskar att vid anordningen frött valt arbete ägna sig åt temat natur- och landskapsvård. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 1973: 914.

Enligt motionen 1973: 1299 bör självständigt betyg i ämnet barnavård inte ges i grundskolans årskurs 9.

Betygsutredningen överväger olika detaljer i betygssystemet, bl. a. frågan om betyg skall ges i alla ämnen. Med hänsyn till att utredning i ärendet pågår bör yrkandet i motionen 1973: 1299 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionen 1973: 1307 begärs en utredning om möjligheterna att införa en föreskrift av innebörd att undervisningen i gymnastik för årskurserna 1—4 mera regelmässigt kommer att ombesörjas av lärare som avlagt gymnastiklärarexamen.

Enligt läroplan för grundskolan (Lgr 69) är i samtliga årskurser på lågstadiet antalet lärarveckotimmar 30. Detta timalt överensstämmer med undervisningsskyldigheten för lärare för klass på grundskolans lågstadium.

Enligt vad utskottet inhämtat finns inga formella hinder för att lärare som avlagt gymnastiklärarexamen meddelar undervisning i gymnastik på grundskolans lågstadium, om en sådan anordning skulle vara den mest lämpliga vid viss skola.

På mellanstadiet, där antalet lärarveckotimmar i varje årskurs överstiger 30, finns däremot större praktisk möjlighet till flerlärarsystem. Genom riksdagens beslut år 1967 (prop. 1967: 4, SU 1967: 51, rskr 1967: 143) anordnas också sådan utbildning av lärare på mellanstadiet, enligt vilken den blivande mellanstadieläraren får välja mellan antingen grundkurs eller orienteringskurs i gymnastik. Endast i det förstnämnda fallet är den som avlagt examen på lärarhögskolas mellanstadielärarlinje kompetent att undervisa i ämnet gymnastik. Har mellanstadielärare blott genomgått orienteringskurs i ämnet gymnastik förutsätts annan kompetent lärare meddela undervisning i gymnastik i vederbörande klass, t. ex. lärare som avlagt gymnastiklärarexamen vid gymnastik- och idrottshögskola.

Utskottet, som utgår från att den lokala skolledningen löser frågan om gymnastikundervisningens anordnande på bästa möjliga sätt med hänsyn till bl. a. tillgången till lärarpersonal i kommunen, avstyrker bifall till motionen 1973: 1307.

Frågor som avser gymnasieskolan

Enligt motionen 1973: 39 bildas genom timplansbestämmelserna för de tre- och fyraåriga linjerna ofta av schematekniska skäl mycket heterogena undervisningsgrupper för språken, vilket minskar möjligheterna till ett meningsfullt arbete. Ett större utrymme för språk på de naturvetenskapliga och tekniska linjerna framför motionärerna som ett angeläget önskemål. Alla tre- och fyraåriga studievägar föreslås inrymma studier av minst två språk under om möjligt tre år.

Skolöverstyrelsen har den 15 mars 1973, alltså sedan motionen väcktes, kompletterat läroplanen för gymnasieskolan med planeringssupplement i engelska, tyska, romanska språk och ryska. De innehåller metodiska förslag, ofta alternativa, och är inte bindande. De ger uttryckligen utrymme för grammatisk analys och översättning som metodiska grepp för att effektivera inläringen men behåller läroplanens grundsyn att eleverna, om de skall nå språklig färdighet, måste ges rika tillfällen att verkligen använda det främmande språket.

För att effektivera färdighetsträningen i språk prövas vid ett antal skolenheter en flexibel elevgruppering inom ramen för en hel årskurs.

Eleverna har härvid möjlighet att byta grupp och med hjälp av skiftande grupperingar kan sådana arbetsformer användas som passar den enskilde eleven. Enligt vad utskottet erfarit från skolöverstyrelsen är erfarenheterna av denna typ av lärarlagarbete goda. En på så sätt elevenpassad metodik kan möjliggöra en förbättrad språkundervisning.

Obligatorisk trespråkighet med treårig studiegång i två moderna språk och minst tvåårig studiegång i ytterligare ett modernt språk föreligger enligt vad som redovisats i det föregående på fyra studievägar, nämligen humanistisk linje, halvklassisk variant av denna linje, samhällsvetenskaplig linje och ekonomisk-språklig gren av ekonomisk linje. På övriga grenar av den ekonomiska linjen kan elev som inom det obligatoriska språkprogrammet önskar maximal undervisning i nybörjarspråk läsa C-språk under tre år samt B-språk (fortsättningsspråk efter treårig studiegång i grundskolan) under två år och engelska (efter sjuårig studiegång i grundskolan) under två år. När det gäller andra tre- och fyraåriga studievägar i gymnasieskolan sker ett successivt bortval av kurser i moderna språk. Detta förhållande har uppmärksammats av skolöverstyrelsen, som enligt uppgift överväger frågan om det obligatoriska språkprogrammets omfattning på olika studievägar i gymnasieskolan.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att det ifrågavarande yrkandet i motionen 1973: 39 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

I motionen 1973: 728 hemställs om anvisningar till elementär undervisning i familjerätt i gymnasieskolan.

Under föregående års riksdag behandlade utskottet i sitt betänkande 1972: 45 frågan om elementär undervisning i familjerätt i grundskolan och framhöll därvid att detta undervisningsbehov kunde tillgodoses genom ett särskilt arbetsområde Att vara två. På det gymnasiala stadiet finns linjer vilkas timplan inte rymmer vare sig samhällskunskap, socialkunskap eller rättskunskap. S. k. timme till förfogande finns däremot på alla linjer i gymnasieskolan och skall enligt läroplanen användas för bl. a. skolans sexualundervisning. Skolöverstyrelsen avser att inom den närmaste tiden se över anvisningarna för denna undervisning. Enligt vad utskottet inhämtat ligger det inom ramen för nämnda översyn att också överväga omfattningen av den familjerättsundervisning som skall ingå i gymnasieskolans sexualundervisning. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 1973: 728.

Enligt motionen 1973: 1300 bör undervisningen i gymnastik på de yrkesinriktade linjerna anpassas till det arbete som eleven utbildar sig för. En praktisk ergonomiundervisning på gymnastiktimmarna i anslutning till respektive linjes behov efterlyses.

Praktisk ergonomi — arbetsställningar m. m. — ingår i arbetstekniken inom respektive yrkesämne på de yrkesinriktade linjerna. På dessa

linjer ingår i ämnet gymnastik också huvudmomentet arbetsteknik, vilket syftar till att ge eleverna kännedom om allmängiltiga arbetsfysiologiska principer som kan tillämpas i arbetslivets rörelseteknik. Enligt uppgift från skolöverstyrelsen krävs samverkan mellan lärarna i gymnastik och lärarna i yrkesämnen för att de ergonomiska inslagen inom gymnastikämnet och yrkesämnet skall harmoniera och få avsedd effekt. Överstyrelsen har därför för avsikt att utarbeta ett utbildningsmaterial för berörda lärare. Då syftet med motionen 1973: 1300 synes vara tillgodosett föreslår utskottet att förevarande yrkande inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

På gymnasieskolans distributions- och kontorslinje bedrivs viss praktisk undervisning i form av s. k. inbyggd utbildning. I motionen 1973: 1276 föreslås en förstärkning av resurserna för arbetet med samordningen av den teoretiska och praktiska utbildningen. Frågor om ekonomiska resurser till verksamheten i skolan och om dispositionen av dessa resurser behandlas av utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK). Då förevarande yrkande inte kan ses isolerat från nyssnämnda utredningsarbete avstyrker utskottet bifall till motionen 1973: 1276.

I motionen 1973: 723 föreslås att det inom gymnasieskolan inrättas yrkesinriktade linjer som omfattar enbart undervisning i arbetsteknik och fackteori.

Utskottet erinrar om att den nya läroplanen för gymnasieskolan infördes så sent som den 1 juli 1971 och att de första eleverna från de yrkesinriktade linjerna nyligen lämnat gymnasieskolan. Mer omfattande erfarenheter av gymnasieskolans yrkesundervisning saknas således. Med hänvisning härtill och till vikten av att alla elever i gymnasieskolan får viss undervisning i allmänna ämnen avstyrker utskottet bifall till motionen 1973: 723.

Enligt motionen 1973: 697 bör huvudman för gymnasieskolans vårdlinje bemyndigas att inom läsårets ram fördela teori och praktik på ett från lokal synpunkt ändamålsenligt sätt. Då Kungl. Maj:t den 5 juni 1973 meddelat beslut om flexibel periodindelning på gymnasieskolans vårdlinje behöver motionen 1973: 697 inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1973: 1279,
2. att riksdagen avslår motionen 1973: 912,
3. att riksdagen avslår motionen 1973: 715,
4. att riksdagen avslår motionerna 1973: 922 och 1973: 1268,

5. att riksdagen avslår motionen 1973: 721,
6. att riksdagen avslår motionen 1973: 704,
7. att riksdagen avslår motionen 1973: 718,
8. att riksdagen avslår motionen 1973: 1282,
9. att riksdagen avslår motionen 1973: 705,
10. att riksdagen avslår motionen 1973: 1301,
11. att riksdagen avslår motionen 1973: 1272,
12. att riksdagen avslår motionen 1973: 914,
13. att riksdagen avslår motionen 1973: 1299,
14. att riksdagen avslår motionen 1973: 1307,
15. att riksdagen beträffande viss språkutbildning avslår motionen 1973: 39 i denna del,
16. att riksdagen avslår motionen 1973: 728,
17. att riksdagen avslår motionen 1973: 1300,
18. att riksdagen avslår motionen 1973: 1276,
19. att riksdagen avslår motionen 1973: 723,
20. att riksdagen avslår motionen 1973: 697.

Stockholm den 20 november 1973

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c), Mårtensson (s), Jönsson i Arlov (s), Nordstrandh (m), Wiklund i Härnösand (s), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), herrar Johansson i Skärstad (c), Berndtson i Linköping (vpk), Stålhammar (fp), Nilsson i Norrköping (s) och Strindberg (m).

Reservation

beträffande *behörighet att undervisa i gymnastik* av herrar Nordstrandh (m) och Strindberg (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med »Utskottet, som» och slutar med »motionen 1973: 1307» bort ha följande lydelse:

I 15 kap. 17 § skolstadgan (1971: 235) sägs att för tjänst som lärare för bl. a. klass på lågstadiet och klass på mellanstadiet gäller särskilda villkor för behörighet att undervisa i vissa ämnen enligt bestämmelser som meddelas av Kungl. Maj:t. Således har Kungl. Maj:t utfärdat bestämmelser om behörighet att undervisa i engelska på bl. a. grundskolans mellanstadium. Enligt utskottets uppfattning bör det finnas krav på vissa minimikunskaper även hos dem som undervisar i gymnastik på mellanstadiet för att undervisningen skall bli den avsedda och väcka elevernas intresse. Som en konsekvens av mellanstadieläro-utbildning-

ens utformning enligt bestämmelserna i 27 § stadgan (1968: 318) för lärarhögskolorna med val mellan grundkurs och orienteringskurs i gymnastik bör Kungl. Maj:t utfärda bestämmelser om behörighet att undervisa i gymnastik på grundskolans mellanstadium. Vad utskottet anfört om behörighet att undervisa i gymnastik bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. att riksdagen i anledning av motionen 1973:1307 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om behörighet att undervisa i gymnastik,

Särskilda yttranden

1. beträffande *skolans sociala fostran* av herrar Larsson i Staffanstorp (c), Elmstedt (c) och Johansson i Skärstad (c):

All grundläggande fostran sker i hemmet. Detta utesluter emellertid inte att skolan har en personlighetsutvecklande roll. Eleven tillbringar en förhållandevis stor del av sin uppväxttid i skolan.

Enligt läroplanen har skolan bl. a. följande mål för elevens personliga utveckling, nämligen att utveckla viljan till gott samarbete med andra, att grundlägga goda arbetsvanor, att lära de unga att hysa aktning för varje slag av väl utfört arbete, att skapa förståelse för de grupper som har särskilda problem i det svenska samhället, att vänja eleverna till hjälpsamhet, att göra de unga medvetna om innebörden av begrepp som rättvisa, ärlighet och hänsyn, att främja tolerans och respekt för andras uppfattningar och att väcka de ungas intresse inför livsåskådningsfrågor.

Huvudparten av dessa mål illustrerar innebörden av begreppet social fostran. Denna kan inte brytas loss vare sig från individuell eller från övrig etisk fostran. Skolans fostran kan ske direkt i form av undervisning eller indirekt genom det sätt varpå skolarbetet bedrivs och samvaron inom skolan försiggår. Läroplanerna är emellertid inte så utformade att de hjälper skolan att nå de sociala målen. De övergripande målen finns t. ex. oftast angivna i separata avsnitt, varför ingen känner ett omedelbart ansvar för att förverkliga just dessa mål. En väg ur detta dilemma kan vara att på ett annat sätt än tidigare föra in de övergripande målen bland målen för varje enskilt ämne, så att sociala mål integreras med kunskapsmål. Under alla omständigheter bör läroplanerna omarbetas, så att de i och för sig riktiga målen för individens personliga utveckling upplevs som realistiska och genomförbara av dem som arbetar inom skolan.

Lärarna bör vid fullgörandet av sina uppgifter som hänger samman med skolans övergripande mål få erforderligt stöd av skolans överordnade myndigheter.

All utbildningspolitik syftar till dels individens självförverkligande — utveckling av individens anlag och möjligheter såväl intellektuellt som på känslö- och viljelivets område — dels en social fostran med tanke på det samhälle där kommande insatser skall göras. Mellan kunskapsmeddelande och social fostran finns ingen motsättning. Ökas skolans sociala fostran ökas skolans möjligheter att meddela kunskaper.

2. beträffande omfattningen av *undervisningen i arbetsteknik och fackteori* på gymnasieskolans yrkesinriktade linjer av herr Strindberg (m):

Utbildningsutskottet uttalade i sitt betänkande 1972: 45 beträffande grundskolan bl. a.: »Enligt mål och riktlinjer för grundskolan måste den yttre organisationen och det inre arbetet för skolan formas så, att det blir möjligt för varje enskild elev att under uppväxtåren med skolans hjälp tillvarata sina anlag och möjligheter att finna studievägar och arbetssätt, som främjar den personliga utvecklingen.» Med hänvisning till denna princip underströks från utskottets sida att skolöverstyrelsen, då kursplanernas anvisningar ses över, tillmäter de praktiska momenten i skolundervisningen ökad betydelse.

Samma huvudprincip som den ovan citerade gäller för gymnasieskolan och finns intagen i Lgy 70 under rubriken »Eleven i centrum». I konsekvens med utskottets uttalande beträffande de praktiska momentens betydelse på grundskolenivå bör det därför finnas anledning att även se över gymnasieskolans yrkesinriktade linjer. För många elever på dessa linjer innebär den relativt höga andelen teoretiska ämnen och den relativt låga andelen yrkesämnen att skolgången upplevs som dels mindre meningsfull, dels otillräckligt yrkesförberedande. Av varje yrkesinriktad linje i gymnasieskolan bör därför kunna anordnas en variant, som innebär att de allmänna ämnena ersätts av arbetsteknik och fackteori. En sådan variant svarar mot ett viktigt behov även för sådana elever som efter avslutad tvåårig teoretisk utbildning i gymnasieskolan önskar genomgå yrkesutbildning.

Sammanställning av vissa uttalanden i läroplan för grundskolan (Lgr 69), supplementet Musik, beträffande folkmusiken*1. Folkmusik inom momenten Sång och spel, Lyssnande och Samverkan**Sång och spel*

Musikvalet för sång, spel och lyssnande är av stor betydelse för elevernas inställning till musikundervisningen. Repertoaren bör därför vidgas åt alla håll. Sånger som har samband med den allmänna kulturorienteringen ger god motivation liksom sådana visor, som kan sammanställas till musikprogram kring ett bestämt tema. Därvid bör anknytning även ske till andra ämnen i skolan. Visor av folkloristisk karaktär samt sånger ur den nutida repertoaren sjungs gärna av tonåringar (s. 20).

Lyssnande

Under mellanstadiet bör eleverna få stifta bekantskap med de vanligaste orkesterinstrumenten, vissa folkmusikinstrument, elektroniska tonredskap (elgitarr, elorgel etc) samt den elektroniska musikens ljudalstrare. Studiet av instrumenten bör så långt möjligt vara byggt på praktisk kontakt med dessa. Folkliga musikinstrument och äldre instrumenttyper genomgås i samband med studiet av musik från olika länder och tider, gärna i samverkan med orienteringsämnena (s. 17).

Vid lyssnandet på musikstycken av skilda slag bör man tänka på att eleverna ännu på mellanstadiet sällan har uthållighet till mer än några minuters koncentrerat lyssnande varje gång. Repertoaren måste följaktligen företrädesvis bestå av korta stycken. Dessa bör hämtas från alla arter av musik, nutida populär och seriös musik, folkmusik, musik från äldre tider, utomeuropeisk musik etc. (s. 17).

Bl. a. följande exempel på planering ges:

För samverkan med orienteringsämnena: Folklåtar för två fioler, Jojkning, Folkliga koralvarianter från Dalarna, Svenska folkvisor (Busk Margit Jonsson) och Alfvén: Vallflickans dans ur Bergakungen (s. 93).

Svensk folkmusik. Lyssna till grammofoninspelning av locklåtar och vallåtar, berätta om näverlur, kohorn, bockhorn, spilåpipa, allt i samverkan med orienteringsämnena. Gör ett grupparbete kring motivet »Musik på fäbodvall» (s. 98).

Svensk musik, folkmusik (låtar, spelmanslag, folkvisor i olika versioner) (s. 100).

Samverkan

Musik från skilda länder och tidsepoker kan bidra till att öka för-

ståelsen för andra folk och hjälpa eleverna att leva sig in i främmande miljöer och gångna tider. Folkvisor från Sverige och andra länder bör ingå som ett viktigt moment liksom lyssnande på folkmusik och folkliga instrument (s. 18).

Musik- och gymnastikundervisningen har som gemensam strävan att befordra avspänning och balans. Musiken som ledande och stimulerande faktor inom den rytmiska gymnastiken bör därför beaktas. Folkdanser, främst svenska men gärna även danser från andra länder, samt stildanser ger vidgade möjligheter till samverkan mellan musik och rörelse (s. 18).

2. Rådgivande visförteckning omfattande ca 140 sånger, bl. a. folkmusik

Förteckningen upptar visor representerande olika stilar, ämnesområden och tidsepoker. Sångerna har sammanförts under rubriker som anger väsentliga sådana områden. Under varje rubrik har grupperats en rad sånger, vilka skall betraktas som *exempel* på repertoar inom respektive rubrikområde. Det står lärarna fritt att efter elevernas förutsättningar och intressen välja lämpliga visor bland de föreslagna eller sörja för att andra likartade visor ur de i förteckningen angivna ämnesområdena tas upp och instuderas. Samråd om repertoar med framför allt de något äldre eleverna kan ge visurvalet den aktualitet som är nödvändig i den enskilda klassen men som inte kan rymmas i en allmän förteckning av detta slag. Repertoarkompletteringar kan vidare krävas med hänsyn till pågående arbete i andra ämnen, internationella händelser eller andra aktualiteter. Avsikten är att denna förteckning skall revideras relativt ofta, i genomsnitt vart tredje år.

Förteckningen har utarbetats för att betona vikten av att visreper-toaren blir allsidigt sammansatt. Alla de angivna områdena bör därför utnyttjas. Tyngdpunkten i den föreslagna repertoaren ligger på redan etablerade visor. Men förteckningens syfte är inte enbart att föreslå sånger ur den traditionella repertoaren. Den vill också vara framåtpåkande så långt detta är möjligt (s. 140 ff.).